

Рогатюк І. В. – доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник, старший викладач відділу підготовки прокурорів з процесуального керівництва та криміналістичного забезпечення досудового розслідування інституту спеціальної підготовки Національної академії прокуратури України, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3374-4597>

Прокурор за чинним КПК: обвинувач чи наглядач?

Турбулентні зміни законодавства останніми роками є плідним підґрунтям для наукових досліджень. Інколи закони, які регулюють кримінальні процесуальні відносини, приймають так швидко й дивно, що згодом вони тільки заважають шкоди інтересам держави й ускладнюють роботу прокурора – процесуального керівника під час розслідування кримінального провадження. З огляду на це, актуальним є питання щодо ролі та місця прокурора в механізмі забезпечення прав і свобод громадян під час здійснення кримінального судочинства, реалізації його функцій і повноважень. Підтвердженням цього є зміни до Конституції України, прийняті в липні 2016 року, які вже протягом чотирьох років не імplementовані до інших законів України. Закріплений Основним Законом оновлений статус прокурора створює новий базис для процесуальної тактики розслідування кримінальних проваджень. Отже, варто дослідити нову законодавчу регламентацію, емпіричні результати та практичну складову діяльності прокурора. У роботі розглянуто функціональний алгоритм дій прокурора – процесуального керівника щодо розслідування кримінальних правопорушень. **Метою статті** є характеристика особливостей реалізації процесуального статусу прокурора як суб'єкта кримінальної процесуальної діяльності під час розслідування злочинів, складова цієї діяльності як наглядовця чи обвинувача в кримінальному судочинстві, зіставлення таких повноважень і визначення характеру зазначеної діяльності з огляду на їх кількість у законі. **Методологія.** Для досягнення поставленої мети застосовано формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий та статистичний методи. **Наукова новизна.** На підставі аналізу положень останніх змін у законодавстві та судової і прокурорської практики встановлено основний напрям роботи прокурора як обвинувача в кримінальному провадженні. Окремлено специфіку процесуальної тактики прокурора на стадії досудового розслідування та в суді, його спрямованість на обґрунтоване притягнення до відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, з метою винесення обвинувального вироку суду. **Висновки.** Встановлено значення та функціональне наповнення кримінальної процесуальної діяльності прокурора в українському судочинстві. Наразі він є передусім обвинувачем із незначною кількістю наглядових повноважень, тому наглядові функції прокурора визначено як другорядні. Водночас прокурор є основним учасником кримінального провадження, оскільки діє на всіх його етапах з початку кримінального провадження та до його закінчення.

Ключові слова: прокурор; кримінальна процесуальна діяльність; обвинувач; публічне обвинувачення; прокурорський нагляд; процесуальне керівництво.

Вступ

Діяльність прокурора в кримінальному провадженні регламентовано низкою законодавчих і відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, серед яких базовими є Конституція України (ст. 131-1) ("Konstytutsiia Ukrainy", 1996), Закон України «Про прокуратуру», КПК України ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012), накази Генерального прокурора України «Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні» від 28 березня 2019 року № 51 ("Nakaz Henerelnoho prokurora", 2019), «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність» від 3 грудня 2012 року № 4/1гн К ("Nakaz Henerelnoho prokurora", 2012).

Наслідком конституційної реформи в Україні, яка відбулася 2016 року, стало те, що органи прокуратури набули оновлених повноважень ("Zakon Ukrainy", 2016). Відповідно до ст. 131-1 Конституції України на прокуратуру покладено

три базові функції: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку. 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Науковий інтерес становлять конституційні функції прокурора в кримінальній процесуальній сфері (1–2), що не повністю відповідають закріпленим у Законі України «Про прокуратуру», який потрібно привести у відповідність до Конституції України.

У Законі України «Про прокуратуру» йдеться про те, що на прокуратуру покладено функцію підтримання державного обвинувачення та нагляд за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство (ст. 2). Попри те, що останні впливові зміни до закону ("Zakon Ukrainy", 2019), було внесено 2019 року, тобто

вже після конституційних, законодавець не привів у відповідність до Конституції функціонал прокурора у кримінальному процесі.

Відповідні повноваження прокурора зазначено в КПК України, законах України «Про оперативно-розшукову діяльність» ("Zakon Ukrainy", 1992, No. 2135-XII), «Про Службу безпеки України» ("Zakon Ukrainy", 1992, No. 2229-XII), «Про Національне антикорупційне бюро України» ("Zakon Ukrainy", 2014) тощо.

Утім основним призначенням прокурора є досягнення завдань кримінального судочинства. Ключовим поняттям, що розкривають зміст кримінальної процесуальної діяльності прокурора, є поняття функцій, які він виконує. Суб'єктом їх реалізації є виключно прокурор. Делегування функцій прокуратури, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами є не правомірним.

Огляд змін до Конституції та українських законів засвідчує, що законотворча дискусія триває. А постійний інтерес до зазначеної тематики повноважень і ролі прокурора в системі органів кримінальної юстиції серед вчених-правників в умовах сьогодення перебуває в активній фазі (Kurbatova, 2020; Lapkin, 2019; Karkach, 2018). Питання визначення статусу прокурора вивчали у наукових працях такі вітчизняні й іноземні вчені: С. А. Альперт, О. М. Бандурка, Ю. М. Грошевий, В. В. Долежан, М. В. Косюта, І. Є. Марочкін, О. І. Медведько, М. І. Мичко, В. В. Сухонос, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко, М. К. Якимчук та ін. Правова природа кримінальної процесуальної діяльності прокурора слугувала предметом наукового аналізу у працях О. С. Александрова, М. І. Бажанова, В. І. Баскова, В. Г. Бесарабова, О. М. Васильєва, Л. Є. Владимірова, С. І. Зарудного, Г. А. Джаншієва, В. С. Зеленецького, Г. М. Корольова, М. В. Муравйова, І. Л. Петрухіна, М. М. Розіна, В. І. Рохліна, М. В. Руденка, В. М. Савицького, Г. П. Середи, О. В. Смирнова, М. С. Строговича, А. В. Тушева, І. Я. Фойницького, С. Д. Шестакової та ін. Питання щодо функцій прокуратури вивчали В. С. Бабкова, Л. Р. Грицаєнко, Л. М. Давиденко, О. М. Литвак, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, Ю. Є. Полянський, П. В. Шумський та ін. У наукових працях вчені висвітлювали різні аспекти реалізації прокурорами кримінальних процесуальних функцій і повноважень. Проте питання визначення правового статусу прокурора за чинним новелізованим законодавством є недостатньо дослідженими.

Мета і завдання дослідження

Мета статті – визначення ролі й місця прокурора у кримінальному судочинстві. Це завдання реалізовано шляхом ґрунтовного аналізу процесуального статусу прокурора як

суб'єкта кримінальної процесуальної діяльності, характеристики складової цієї діяльності через наявність у нього повноважень наглядового й обвинувального характеру під час розслідування та підтримання публічного обвинувачення в суді.

Виклад основного матеріалу

Місце та роль прокурора в кримінальному процесі окреслено в спеціальних нормах КПК та інших законодавчих актах. Так, відповідно до ч. 2 ст. 36 «Прокурор» КПК України ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012), передбачено 20 повноважень, завдяки яким прокурор реалізовує свої функції. За функціональним призначенням їх можна поділити на наглядові та обвинувальні. Однак до наглядових ми їх відносимо умовно, оскільки нагляд по своїй суті передбачає дві складові: перевірку та відповідальність, а в чинному КПК відповідальність піднаглядних суб'єктів виключена. Тому в прокурора залишилося лише право на рекомендацію про притягнення до відповідальності за порушення норм закону, а не власне притягнення винуватої службової особи особисто.

Отже, до повноважень наглядового характеру, на нашу думку, належать такі:

1) скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих;

2) мати повний доступ до матеріалів, документів та інших відомостей, що стосуються досудового розслідування;

3) ініціювати перед керівником органу досудового розслідування питання про відсторонення слідчого від проведення досудового розслідування та призначення іншого слідчого за наявності підстав, передбачених цим Кодексом, для його відводу або у випадку неефективного досудового розслідування;

4) погоджувати або відмовляти в погодженні клопотань слідчого до слідчого судді про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій у випадках, передбачених цим Кодексом, чи самостійно подавати слідчому судді такі клопотання;

5) доручати органу досудового розслідування виконання запиту (доручення) компетентного органу іноземної держави про міжнародну правову допомогу або перейняття кримінального провадження, перевіряти повноту та законність проведення процесуальних дій, а також повноту, всебічність й об'єктивність розслідування у перейнятому кримінальному провадженні;

6) перевіряти перед направленням прокуророві вищого рівня документи органу досудового розслідування про видачу особи (екстрадицію), повертати їх відповідному органу з письмовими вказівками, якщо такі документи

необґрунтовані або не відповідають вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи законам України.

Обвинувальними повноваженнями є:

1) починати досудове розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

2) доручати органу досудового розслідування проведення досудового розслідування;

3) доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом;

4) доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам;

5) приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених цим Кодексом, зокрема щодо закриття кримінального провадження та продовження строків досудового розслідування за наявності підстав, передбачених цим Кодексом;

6) повідомляти особі про підозру;

7) пред'являти цивільний позов в інтересах держави та громадян, які через фізичний стан чи матеріальне становище, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права, у порядку, передбаченому цим Кодексом і законом;

8) затверджувати чи відмовляти в затвердженні обвинувального акта, клопотань про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, вносити зміни до складеного слідчим обвинувального акта чи цих клопотань, самостійно складати обвинувальний акт або зазначені клопотання;

9) звертатися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

10) підтримувати державне обвинувачення в суді, відмовлятися від підтримання державного обвинувачення, змінювати його або висувати додаткове обвинувачення в порядку, встановленому цим Кодексом;

11) погоджувати запит органу досудового розслідування про міжнародну правову допомогу, передання кримінального провадження або самостійно звертатися з таким клопотанням у порядку, встановленому цим Кодексом;

12) доручати органам досудового розслідування проведення розшуку та затримання осіб, які вчинили кримінальне правопорушення за межами

України, виконання окремих процесуальних дій з метою видачі особи (екстрадиції) за запитом компетентного органу іноземної держави;

13) оскаржувати судові рішення в порядку, встановленому цим Кодексом;

14) здійснювати інші повноваження, передбачені цим Кодексом.

Отже, з огляду на вищезазначене, можна дійти висновку, що, по-перше, у чинного прокурора наглядових повноважень значно менше, ніж обвинувальних, а, по-друге, навіть наглядові повноваження мають обвинувальний характер.

Наукова новизна

Статус і повноваження прокурора в кримінальному процесі кардинально змінився після проведення конституційної реформи у сфері правосуддя. Це об'єктивно зумовило інституційно-функціональну трансформацію органів прокуратури.

Змістовно окреслена діяльність прокурора охоплює такі конституційні функції органів прокуратури: 1) підтримання публічного обвинувачення в суді; 2) організація та процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, розв'язання відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими й розшуковими діями органів правопорядку та відповідає вимогам КПК України.

Законодавчо визначеним функціям прокурора відповідають напрями його кримінально-процесуальної діяльності – обвинувальний (починаючи з повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення й до винесення обвинувального вироку суду) та наглядовий (процесуальне керівництво досудовим розслідуванням).

Проте серед науковців відсутня єдність думок щодо цього питання. Зокрема, А. Дворник зазначає, що аналіз наявних у доктрині позицій щодо функціональної ролі прокурора в досудовому кримінальному провадженні дозволяє виокремити принаймні чотири основних погляди: прокурор є суб'єктом нагляду; єдиною функцією прокурора є обвинувачення (кримінальне переслідування); прокурор поєднує нагляд з обвинуваченням (кримінальним переслідуванням); прокурор здійснює нагляд й обвинувачення (кримінальне переслідування) разом з іншими функціями, зокрема процесуальним керівництвом розслідування, охороною прав людини та громадянина тощо (Dvornyk, 2013).

Концептуальною новелою КПК України є наділення прокурора повноваженнями щодо здійснення нагляду за додержанням законів під

час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва (ч. 2 ст. 36).

У межах нагляду в теорії кримінального процесу існують різні погляди щодо визначення поняття прокурорського нагляду. У юридичній літературі прокурорським наглядом є вид діяльності спеціально уповноважених органів державної влади, наділених повноваженнями з виявлення порушень законів, ужиття заходів щодо поновлення порушених прав громадян і юридичних осіб та притягнення винуватих до відповідальності (Marochkin, & Karkach, 2004). Головну мету прокурорського нагляду В. М. Савицький вбачає в забезпеченні нормального, відповідно до законів, розслідування, а також вчасного запобігання порушення процесуальних норм (Savitskiy, 1975).

Сутність прокурорського нагляду на досудовому провадженні, на думку О. Ю. Татарова, полягає, з одного боку, у спостереженні за тим, щоб органи та посадові особи, на діяльність яких розповсюджено наглядові повноваження, дотримувалися покладених на них обов'язків та правил, а з іншого – у разі порушення цих правил – у своєчасному застосуванні заходів для відновлення законності з притягненням винуватих до відповідальності. Причому об'єктом прокурорського нагляду є встановлений законом порядок вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та процес їх розслідування (Tatarov, 2012).

Найбільш дискусійним стосовно визначення поняття прокурорського нагляду є питання про віднесення його до процесуальної або непроцесуальної діяльності, а також пошуку критеріїв співвідношення прокурорського нагляду й функції процесуального керівництва досудовим розслідуванням (Alenin, 2009). Згідно з ч. 2 ст. 36 КПК України процесуальне керівництво – це форма прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування.

Погляди вчених-процесуалістів стосовно співвідношення прокурорського нагляду та процесуального керівництва також мають відмінності. Певна частина вчених зазначає, що поняття «нагляд» і «керівництво» мають відмінне семантичне значення: нагляд – це «перевірка або спостереження з метою перевірки», а керівництво – власне «процес управління», що полягає у здійсненні «направляючої діяльності».

У західній кримінальній процесуальній доктрині поширеним є погляд на процесуальне керівництво як на форму прокурорського нагляду. Експерти Ради Європи констатували, що «нагляд є тотожним процесуальному керівництву, також тотожними є пред'явлення обвинувачення та підтримання державного обвинувачення в суді, а, отже, ці новели

КПК України відповідають Конституції України». Експерти також зауважили, що в КПК України відсутні положення, що не відповідають Основному Закону, а висловлені в цій частині зауваження – це питання інтерпретації тих чи інших норм (Makbraid, 2010).

Власне поняття процесуального керівництва досудовим розслідуванням І. Гловюк визначає як регламентовану нормами кримінального процесуального законодавства цілеспрямовану діяльність прокурора щодо організації швидкого та повного розслідування (у формі дізнання та досудового слідства) шляхом прийняття процесуальних рішень і забезпечення їх виконання (Hloviuk, 2013).

Водночас для розуміння процесуального керівництва нам потрібна відповідь на питання: для чого воно існує, яку мету має вирішити? На нашу думку, цей вид діяльності прокурора, як власне і вся його кримінальна процесуальна діяльність, є обвинувальною, спрямованою на виконання завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України), а саме, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності відповідно до своєї вини, тобто прокурор, використовуючи надані законом повноваження, фактично повинен зібрати максимум інформації, яка підтверджує вину певної особи у вчиненні злочину.

Отже, процесуальне керівництво – обвинувальний напрям діяльності прокурора на стадії досудового розслідування, сутність якого становить регламентована Конституцією та законами України кримінальна процесуальна діяльність прокурора, яку реалізовано шляхом організації нагляду в кримінальному провадженні та яка є складовою публічного обвинувачення. Схильні до такої думки 68,5 % опитаних нами прокурорів – процесуальних керівників.

З огляду на правову природу діяльності прокурора, на нього покладено величезну відповідальність, оскільки він повинен у кожному випадку бути об'єктивним і неупередженим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до кримінальної відповідальності, а жоден невинуватий не був обвинувачений, засуджений чи підданий необґрунтованому процесуальному примусу.

Стосовно співвідношення функцій процесуального керівництва й обвинувачення вважаємо, що зміст обвинувачення значно ширший вид діяльності, а тому містить й процесуальне керівництво.

На нашу думку, у чинній редакції Конституції України функцію обвинувачення зазначено не зовсім повно. Так, у ст. 131-1 Конституції України констатовано, що на прокуратуру покладено підтримання публічного обвинувачення в суді (п. 1), таким чином обмежуючи діяльність прокурора лише судовою стадією. Отже,

залишається поза сферою конституційно-правового регулювання реалізація прокурором функції обвинувачення на стадії досудового розслідування. На підтримку цієї тези можна навести кілька аргументів.

По-перше, «підтримати» обвинувачення можна виключно в суді, (Rohatiuk, 2017), а сформулювати, сформувати та скласти обвинувальний акт – лише на стадії досудового розслідування. Отже, таку обвинувальну, кримінальну процесуальну діяльність треба розглядати як одне ціле, з початку реєстрації злочину й до кінця, а не лише як епізодичну завершальну стадію.

По-друге, у Конституції обвинувачення визначено терміном «публічне», яке є повнішим і коректнішим у цьому випадку, оскільки походить від латинського слова «publice», що означає «офіційно від імені чи за наказом держави, в інтересах держави на користь суспільству». (Цю тезу також підтримало понад 60 % опитаних прокурорів). Проте, так само обмежено зміст обвинувальної діяльності єдиною судовою стадією.

Постає питання: чи займається на досудовому розслідуванні прокурор обвинувальною діяльністю? Відповідь, беззаперечно, стверджувальна. Якщо навіть у чинному КПК України не існує поняття «постанови про пред'явлення обвинувачення», то це не означає, що підозра, яку повідомляють особі, має «виправдовувальний» характер. Саме підозра і є тією підвалиною, на підставі якої формулюють подальше обвинувачення.

Отже, на нашу думку, функція публічного обвинувачення має бути реалізована прокурором від імені держави під час досудового розслідування, а також судового провадження. Вона полягає у кримінальній процесуальній діяльності з прокурорського нагляду, процесуального керівництва та підтримання обвинувачення в суді.

Поняття обвинувачення чинний КПК України визначає ширше, ніж в Основному Законі – як твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК України (п. 13 ч. 1 ст. 3), а державне обвинувачення – як вид процесуальної діяльності прокурора, що полягає в доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (п. 3 ч. 1 ст. 3) ("Kriminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012). Із законодавчо закріплених визначень зрозуміло, що поняття державного обвинувачення в суді за змістом вужче за поняття обвинувачення, яке охоплює усю обвинувальну діяльність із початку кримінального провадження й до винесення

вироку в суді, а отже, співвідноситься як частина та ціле.

Ми неодноразово зауважували та вважаємо, що обвинувачення є окремою кримінальною процесуальною функцією, сутність якої становить регламентоване законом спрямування діяльності суб'єктів обвинувачення (прокурора, слідчого, потерпілого та цивільного позивача, їх представників), що здійснюється шляхом твердження винуватості конкретної особи, яка вчинила злочин, і полягає у формулюванні підозри, обвинувачення, застосування до неї заходів процесуального примусу, зокрема запобіжних заходів, збирання доказів винуватості цієї особи й обґрунтування кримінальної відповідальності обвинуваченого перед судом (Rohatiuk, 2007).

У юридичній науці відбувається чимало наукових дискусій стосовно обрання підходу до розуміння «обвинувачення» як фундаментальної правової категорії. Проте більшість авторів єдині щодо того, що публічне обвинувачення в процесуальному значенні має досудову (початкову) і судову (остаточну) складові, тобто обвинувачення все ж таки здійснюється на етапі досудового розслідування, а не лише під час судового розгляду (Pohoretskyi, 2015). Схильні до такої думки й ми, однак є певні доповнення.

Варто згадати одну з концептуальних новел нового КПК України, передбачену параграфом 2 глави 3, згідно з якою прокурор належить саме до сторони обвинувачення. А оскільки відповідно до ст. 36 цієї ж глави передбачено переважно повноваження прокурора під час досудового розслідування, то це означає, що участь прокурора на стороні обвинувачення здійснюється на всіх стадіях кримінального провадження, відповідно, й обвинувальна діяльність здійснюється до початку судового розгляду. Залишаються невизначеними лише момент початку цієї діяльності та її межі.

Засади обвинувачення починають формуватися в момент реєстрації кримінального провадження, достатні дані, що вказують на наявність ознак злочину. Це дає підставу для цілком обґрунтованого припущення про наявність «майбутнього» підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, тобто особи, яка підлягає притягненню до кримінальної відповідальності. Саме тому провадження реєструють з метою встановлення цієї особи у подальших стадіях процесу та притягнення її до відповідальності, вручивши їй обвинувальний акт, а під час судового розгляду – підтримати публічне обвинувачення стосовно неї.

Отже, за хронологією розслідування провадження, першим персоніфікованим процесуальним документом обвинувального характеру, у якому починає формуватися майбутнє обвинувачення, є письмове повідомлення про підозру. Тобто

твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого кримінальним законом, висунуте в порядку, встановленому КПК України. Лише в цьому разі у підозрюваного з'являється можливість реалізовувати повною мірою своє право на захист.

Наведемо ще декілька додаткових аргументів щодо того, що початком обвинувачення в широкому розумінні не може вважатися виключно один процесуальний документ. Кожний процесуальний акт: чи то постанова, чи клопотання, що готується прокурором або слідчим, – обов'язково мають опис обставин, що свідчать про вчинення особою злочину, а отже, і початкову обвинувальну тезу. Підтвердженням цього є і власне сама законодавча дефініція. Оскільки, відповідно до змісту обвинувачення, твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК України (п. 13 ч. 1 ст. 3).

Слід зауважити, що обвинувальна функція прокурора на досудовому розслідуванні завершується складанням обвинувального акта та зверненням з ним до суду. Крім того, варто уточнити, яким чином закінчується функція обвинувачення. Логічним завершенням обвинувачення є винесення судом обвинувального вироку.

Проаналізувавши напрями діяльності прокурора, ми дійшли висновку, що першочерговим його призначенням в українському судочинстві є не нагляд, а здійснення обвинувачення.

Таке твердження кореспондується з Рекомендаціями ПАРЕ «Про роль служби публічних обвинувачів в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права» ("Rekomendatsiia PARIE", 2003). У Керівних принципах ООН щодо осіб, які здійснюють судові переслідування (прокурорів обвинувачів), наголошено на чіткому розмежуванні повноважень обвинувача від судових функцій (ст. 10) ("Rukovodiashchie printsiipy", 1990).

До аналогічної думки схильні міжнародні експерти, які у своєму дослідженні про роль прокурора на досудовій стадії кримінального процесу зазначили, що з понад 20 повноважень,

передбачених ч. 2 ст. 36 КПК України, лише сім можна тією чи іншою мірою віднести до наглядових ("Zvit za rezultatamy", 2017).

Ґрунтуючись на зазначеному вище, екстраполюючи кримінальну процесуальну діяльність прокурора через мету, яку він ставить перед собою, праксеологічне спрямування його багатогранної роботи спрямовано на обґрунтування обвинувачення щодо особи та підтвердження його в суді.

Опитані нами прокурори – процесуальні керівники, які кожен день здійснюють кримінальну процесуальну діяльність, у 76 % засвідчили, що така діяльність прокурора є обвинувальною.

На нашу думку, частину прокурорського нагляду, зазначеного в Кримінально-процесуальному кодексі 1960 року, перейняв на себе судовий контроль. Прокурор як сторона обвинувачення має здійснювати, і здебільшого здійснює, функцію саме обвинувачення як основоположну в кримінальному процесі.

Висновки

Отже, проаналізувавши зміст кримінальної процесуальної діяльності прокурора в чинному КПК, констатуємо, що вона має не наглядовий, а обвинувальний характер, оскільки: по-перше, прокурор є суб'єктом сторони обвинувачення; по-друге, серед його повноважень, закріплених КПК України, переважають обвинувальні; по-третє, він формує обвинувачення шляхом організації ефективного досудового розслідування та здійснення процесуального керівництва ним; по-четверте, його професійний інтерес полягає в проведенні досудового розслідування в суворій відповідності з вимогами закону з метою формування доказів обвинувачення, які є належними, допустимими, достовірними й достатніми для обґрунтованого твердження про вину вчинення обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення; по-п'яте, він підтримує публічне обвинувачення в суді з метою постановлення судом обвинувального вироку.

REFERENCES

- Alenin, Yu.P. (Ed.). (2009). *Kryminalno-protsesualne pravo Ukrainy [Criminal procedure law of Ukraine]*. Kharkiv: Odissei [in Ukrainian].
- Dvornyk, A. (2013). Povnovazhennia prokurora u dosudovomu kryminalnomu provadzhenni [Powers of the prosecutor in pre-trial criminal proceedings]. *Visnyk prokuratury, Bulletin of the Prosecutor's Office*, 8, 122-128 [in Ukrainian].
- Hloviuk, I. (2013). Protsesualne kerivnytstvo prokurora dosudovym rozsliduvanniam [Procedural guidance of the prosecutor by pre-trial investigation]. *Visnyk prokuratury, Bulletin of the Prosecutor's Office*, 12, 79-88 [in Ukrainian].
- Karkach, P.M. (2018). Deiaki pytannia prokurorskoï dialnosti u sferi protydii zlochynnosti [Some issues of prosecutorial activity in the field of crime prevention]. *Yuryst Ukrainy, Lawyer of Ukraine*, 2, 87-92. doi: <http://www.doi.org/10.31359/2222-5544-2018-37-2-87> [in Ukrainian].

- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
- Kurbatova, I.S. (2020). *Prokuror u kryminalnomu sudochynstvi: teoretychni ta prykladni problemy realizatsii derzhavoiu konstytutsiinykh prav liudyny i hromadianyna* [The prosecutor in criminal proceedings: theoretical and applied problems of realization by the state of the constitutional rights of the person and the citizen monohrafiya]. Irpin: Un-t derzh. fiskal. Sluzhby Ukrainy [in Ukrainian].
- Lapkin, A.V. (2019). Shchodo vyznachennia mety, zavdan ta funktzii prokuratury [On determining the purpose, tasks and functions of the prosecutor's office]. *Pravovi horyzonty, Legal Horizons*, 17, 97-101. doi: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i17.p:97> [in Ukrainian].
- Makbraid, Dzh. (2010). *Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny ta kryminalnyi protses* [European Convention on Human Rights and Criminal Procedure]. Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].
- Marochkin, I.E., & Karkach, P.M. (Ed.). (2004). *Prokurorskyi nahliad v Ukraini* [Prosecutorial supervision in Ukraine]. Kharkiv: Odissei [in Ukrainian].
- Nakaz Heneralnoho prokurora Ukrainy "Pro orhanizatsiiu prokurorskoho nahliadu za doderzhanniam zakoniv orhanamy, yaki provodiatsia operativno-rozshukovu diialnist": vid 3 hrud. 2012 r. No. 4/1hn [Order of the Prosecutor General of Ukraine "On the organization of prosecutorial supervision over the observance of laws by bodies conducting operational and investigative activities" from December 3, 2012, No. 4/1gn]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-12#Text> [in Ukrainian].
- Nakaz Heneralnoho prokurora Ukrainy "Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii diialnosti prokuroriv i slidchykh orhaniv prokuratury u kryminalnomu provadzhenni": vid 28 berez. 2019 r. No. 51 [Order of the Prosecutor General of Ukraine "About the statement of the Order of the organization of activity of prosecutors and investigative bodies of prosecutor's office in criminal proceedings" from March 28, 2019, No. 51]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0363-19#Text> [in Ukrainian].
- Pohoretskyi, M.A. (2015). Prokuror u kryminalnomu protsesi: shchodo vyznachennia funktzii [Prosecutor in criminal proceedings: on the definition of functions]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 6, 86-95 [in Ukrainian].
- Rekomendatsiia PARIE 1604 (2003) 11 "Pro rol sluzhby publichnykh obvynuvachiv v demokratychnomu suspilstvi, zasnovanomu na verkhovenstvi prava" vid 27 trav. 2003 r. [PACE Recommendation 1604 (2003) 11 "On the role of public prosecutors in a democratic society based on the rule of law" from May 27, 2003]. (n.d.). www.coe.int. Retrieved from [https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/\[Russian_documents\]/\[2003\]/Rec1604.asp](https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/[Russian_documents]/[2003]/Rec1604.asp) Text [in Ukrainian].
- Rohatiuk, I.V. (2007). *Obvynuvachennia u kryminalnomu protsesi Ukrainy* [Accusations in the criminal process of Ukraine]. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
- Rohatiuk, I.V. (2017). Pidtrymanna prokurorom publichnoho obvynuvachennia v sudi: protsesualna taktyka v nestandardnykh umovakh [Prosecutors support of public prosecution in court: procedural tactics in non-standard conditions]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Law Magazine of the National Academy of Internal Affairs*, 1(13), 87-93 [in Ukrainian].
- Rukovodiashchie printsipy, kasaiushchiesia roli lits, osushchestvliaiushchikh sudebnoe presledovanie priniaty vosmym Kongressom Organizatsii Obedinennykh Natsiy po preduprezhdeniiu prestupnosti i obrashcheniiu s pravonarushiteliami, Gavana, Kuba, 27 avg. - 7 sent. 1990 g.: mezndunar. dok. ot 7 sent. 1990 g. [Guidelines on the Role of prosecutors, The Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, Havana, Cuba, August 27 - September 7 from September 7, 1990]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_859#Text [in Russian].
- Savitskiy, V.M. (1975). *Ocherk teorii prokurorskogo nadzora v ugovnom sudoproizvodstve* [Essay on the theory of prosecutorial supervision in criminal proceedings]. Moscow: Nauka [in Russian].
- Tatarov, O.Yu. (2012). *Dosudove provadzhennia v kryminalnomu protsesi Ukrainy: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiini zasady (za materialamy MVS)* [Pre-trial proceedings in the criminal process of Ukraine: theoretical, legal and organizational principles (according to the Ministry of Internal Affairs)]. Kyiv: Donetsk; Promin [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy": vid 14 zhovt. 2014 r. No. 1698-VII [Law of Ukraine "On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine" from October 14, 2014, No. 1698-VII]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro operativno-rozshukovu diialnist": vid 18 liut. 1992 r No. 2135-XII [Law of Ukraine "About operative-search activity" from February 18, 1992, No. 2135-XII]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro sluzhbu bezpeky Ukrainy": vid 25 berez. 1992 r No. 2229-XII [Law of Ukraine "On the Security Service of Ukraine" from March 25, 1992, No. 2229-XII]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pershocherhovykh zakhodiv iz reformy orhaniv prokuratury": vid 19 veres. 2019 r. No. 113-IX [Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning Priority Measures to Reform the Prosecutors Office" from September 19, 2019, No. 113-IX]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#n53> [in Ukrainian].

- Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia)": vid 2 cherv. 2016 r. No. 1401-VIII [Law of Ukraine "On amendments to the Constitution of Ukraine (on justice)" from June 2, 2016, No. 1401-VIII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n6> [in Ukrainian].
- Zvit za rezultatamy doslidzhennia 2016-2017 "Rol prokurora na dosudovii stadii kryminalnoho protsesu" [Report on the results of the study 2016-2017 "The role of the prosecutor at the pre-trial stage of the criminal process". Kyiv. (n.d.). *ecpl.com.ua*. Retrieved from <https://ecpl.com.ua/analytics/rol-prokurora-na-dosudovij-stadiji-kryminalnoho-protsesu/> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Кримінально-процесуальне право України : підручник / за ред. Ю. П. Аленіна. Харків : Одіссей, 2009. С. 183.
- Дворник А. Повноваження прокурора у досудовому кримінальному провадженні. *Вісник прокуратури*. 2013. № 8. С. 122–128.
- Гловюк І. Процесуальне керівництво прокурора досудовим розслідуванням. *Вісник прокуратури*. 2013. № 12. С. 79–88.
- Каркач П. М. Деякі питання прокурорської діяльності у сфері протидії злочинності. *Юрист України*. 2018. № 2. С. 87–92. doi: 10.31359/2222-5544-2018-37-2-87.
- Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
- Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
- Курбатова І. С. Прокурор у кримінальному судочинстві: теоретичні та прикладні проблеми реалізації державою конституційних прав людини і громадянина : монографія. Ірпінь : Ун-т держ. фіскал. служби України, 2020. 370 с.
- Лапкін А. В. Щодо визначення мети, завдань та функцій прокуратури. *Правові горизонти*. 2019. № 17. С. 97–101. doi: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2019.i17.p.97>.
- Макбрайд Дж. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес. Київ : К.І.С., 2010. 576 с.
- Прокурорський нагляд в Україні : підручник / за ред. І. Є. Марочкіна, П. М. Каркача. Харків : Одіссей, 2004. 306 с.
- Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність : наказ Генерального прокурора України від 3 груд. 2012 р. № 4/1гн. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004900-12#Text>.
- Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні : наказ Генерального прокурора України від 28 берез. 2019 р. № 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0363-19#Text>.
- Погорецький М. А. Прокурор у кримінальному процесі: щодо визначення функцій. *Право України*. 2015. № 6. С. 86–95.
- Рекомендація ПАРЕ 1604 (2003) 11 «Про роль служби публічних обвинувачів в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права» від 27 трав. 2003 р. URL: [https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/\[Russian_documents\]/\[2003\]/Rec1604.asp](https://www.coe.int/T/r/Parliamentary_Assembly/[Russian_documents]/[2003]/Rec1604.asp).
- Рогатюк І. В. Обвинувачення у кримінальному процесі України : монографія. Київ : Атіка, 2007. 160 с.
- Рогатюк І. В. Підтримання прокурором публічного обвинувачення в суді: процесуальна тактика в нестандартних умовах. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1 (13). С. 87–93.
- Руководящие принципы, касающиеся роли лиц, осуществляющих судебное преследование приняты восьмым Конгрессом Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями, Гавана, Куба, 27 авг. – 7 сент. 1990 г.: междунар. док. от 7 сент. 1990 г. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_859.
- Савицкий В. М. Очерк теории прокурорского надзора в уголовном судопроизводстве. М. : Наука, 1975. 383 с.
- Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС) : монографія. Київ ; Донецьк : Промінь, 2012. 640 с.
- Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.
- Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.
- Про службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>.
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури : Закон України від 19 верес. 2019 р. № 113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20#n53>.
- Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 2 черв. 2016 р. № 1401-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n6>.
- Звіт за результатами дослідження 2016–2017 «Роль прокурора на досудовій стадії кримінального процесу». Київ, 2017. URL: <https://ecpl.com.ua/analytics/rol-prokurora-na-dosudovij-stadiji-kryminalnoho-protsesu/>.

Стаття надійшла до редколегії 23.07.2020

Rohatiuk I. – Doctor of Law, Associate Professor, Senior Research Fellow, Senior Lecturer of the Department of Prosecutors' Training on Procedural Guidance and Forensic Providing of Pre-Trial Investigation of the Institute of Special Training of the National Prosecution Academy of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3374-4597>

Is the Prosecutor under the Current Criminal Procedure Code: Prosecutor or Supervisor?

*Turbulent changes in legislation in recent years have laid fertile ground for scientists. Sometimes, for some time, laws governing criminal procedural relations are passed so quickly and strangely that they only harm the interests of the state and complicate the work of the prosecutor-procedural manager during the investigation of criminal proceedings. In this regard, the question of the role and place of the prosecutor in the mechanism of ensuring the rights and freedoms of citizens in the criminal proceedings, the implementation of its functions and powers remains open. This is confirmed by the amendments to the Constitution of Ukraine adopted in July 2016, which are still not implemented in other laws of Ukraine four years later. The updated status of the prosecutor enshrined in the Basic Law of Ukraine creates a new basis for the procedural tactics of investigating criminal proceedings. In view of the above, it is necessary to investigate the new legislation, empirical results and the practical component of the prosecutor's activities. The paper considers the functional algorithm of actions of the prosecutor-procedural manager on the investigation of criminal offenses. The **purpose** of the article is to characterize the features of the procedural status of the prosecutor as a subject of criminal proceedings in the investigation of crimes, the component of this activity as a supervisor or prosecutor in criminal proceedings, comparing such powers and determining the nature of such activities by their number in law. **Methodology.** To achieve this goal, the formal-logical method, system-structural, comparative-legal, and statistical methods are used. **Scientific novelty.** By analyzing the provisions of recent changes in legislation and judicial and prosecutorial practice, the main direction of the prosecutor's work as a prosecutor in criminal proceedings has been established. Attention is paid to the specifics of the prosecutor's procedural tactics at the stage of pre-trial investigation and in court, its focus on the reasonable involvement of a person who has committed a criminal offense in order to pass a court conviction. **Conclusions.** The role and functional content of the criminal procedural activity of the prosecutor in the Ukrainian judiciary are established. At present, he is primarily a prosecutor, with a small number of supervisory powers, which is why the prosecutor's supervisory functions are defined as secondary. At the same time, the prosecutor is the determining and main participant in the criminal proceedings, as he acts at all its stages from the beginning of the criminal proceedings to its end.*

Keywords: prosecutor; criminal procedural activity; prosecutor; public prosecution; prosecutorial supervision; procedural management.